

Vleermuistoren op voormalig Militair Mobilisatiecomplex

Esther Brenninkmeijer, Jaap van der Sneppen & Erik Korsten

Bij het Project Ontwikkeling Militaire Terreinen (kader 1) bleek dat ook oplossingen gezocht moesten worden voor het 'herhuisvesten' van de vleermuizen die gebruik maakten van de militaire gebouwen. Dat heeft geleid tot een aantal innovatieve maatregelen voor deze dieren.

De vleermuistoren

Begin oktober 2009 startte de sloop van meerdere gebouwen op defensie-terreinen in Brabant.

Voordat die sloop startte, liet Dienst Landelijk Gebied (DLG) per complex een uitgebreid flora- en faunaonderzoek uitvoeren. De voormalige defensie-terreinen liggen vaak in of nabij natuurgebieden en bevatten meestal grote gebouwen. Deze combinatie zorgt ervoor dat de terreinen veelal hotspots zijn voor vleermuizen. Vleermuizen staan in tabel 3 van de Flora- en faunawet en in tabel IV van de Habitatrichtlijn. Ontheffing van de verbodsbepalingen is niet zomaar mogelijk; de werkzaamheden moeten een doel genoemd in de Habitatrichtlijn dienen.

Als de werkzaamheden een ander doel dienen, is een overtreding van de verbodsbepalingen niet toegestaan en dat moet te allen tijde voorkomen worden. In deze situatie, waarbij gebouwen gesloopt werden, is de oplossing gezocht door een alternatief verblijf aan te bieden in de vorm van een vleermuistoren. De toren is zodanig ingericht dat deze de functie van de gesloopte panden over kan nemen. Dit zal nauwlettend gemonitord worden.

De voorkeur heeft het behouden van enkele gebouwen, met name de gebouwen waar de vleermuizen in voorkomen. Bij het complex in Baarle Nassau was dit helaas niet mogelijk en daarom is er ter compen-

satie op deze locatie door Dienst Landelijk Gebied en de Zoogdiervereniging een vleermuistoren ontwikkeld en gebouwd. De toren is vergelijkbaar met een kleine kerktoeren en is 4 meter 80 hoog. De toren is gebouwd als kraamkamer en als zomer- en winterverblijfplaats voor Grootoorvleermuizen (*Plecotus auritus*). Gewone dwergvleermuizen (*Pipistrellus pipistrellus*) kunnen hun plekje vinden in de spouwmuren van de toren en in de vleermuiskasten die aan de buitenzijde van de toren komen te hangen. Ook voor andere voormalige militaire mobilisatiecomplexen bedacht Dienst Landelijk Gebied met advies van de Zoogdiervereniging vernieuwende oplossingen.

Bovengrondse opslagbunkers

De manier waarop de bovengrondse opslagbunkers in Heesch en Schaijk zijn ingericht voor vleermuizen is uniek in Nederland. Door extra spouwmuren in de bunkers aan te brengen zijn diepe kieren en spleten gecreëerd. Ideaal voor vleermuizen om in weg te kruipen. Aan de buitenkant van het gebouw hangen verschillende

Invliegende Gewone dwergvleermuizen
in een voor sloop bestemd gebouw
op mobilisatiecomplex Schaijk
(foto: Erik Korsten).

De vleermuistoren
(foto: Esther Brenninkmeijer).

soorten grote vleermuiskasten. De maatregelen zouden moeten zorgen voor voldoende plekjes die als kraamverblijfplaats, winterslaapplaats of zomerverblijfplaats kunnen dienen. Om ook vleermuismannetjes in de paartijd een eigen plek en territorium te geven komen op alle drie terreinen ook kleine vleermuiskasten in bomen te hangen.

Ondergrondse bluswaterkelders

Op de terreinen Zeeland en Rips-Oploo richt Dienst Landelijk Gebied ondergrondse bluswaterkelders in als winterverblijf voor Grootoorvleermuizen, Baardvleermuizen (*Myotis mystacinus*), Watervleermuizen (*Myotis daubentonii*) en Franjestaarten (*Myotis nattereri*). Dit wordt niet gedaan ter compensatie voor de sloop van de verblijfplaatsen, maar om de ontwikkeling van deze soorten te stimuleren.

Toekomst

De vleermuistoren en de speciaal voor vleermuizen ingerichte gebouwen op de voormalige mobilisatiecomplexen zijn een nieuwe manier om vleermuizen een nieuwe plek te geven. Ze zijn experimenteel, maar voldoen aan de ecologie van de vleermuissoorten die al op de terreinen woonden. Dat wil zeggen: de ingerichte gebouwen hebben dezelfde eigenschappen als de typische verblijfplaatsen van deze soorten. Wanneer de nieuwe verblijfplaatsen een succes worden, biedt het nieuwe kansen voor bouwprojecten, natuurontwikkeling én vleermuizenbescherming. Deze maatregelen zijn echter maatwerk voor de militaire terreinen. Onderzoek naar de resultaten volgt de komende vijf jaar.

E. Brenninkmeijer
& ing. J.P.H. van der Sneppen
Dienst Landelijk Gebied
Professor Cobbenhagenlaan 125
5037 DB Tilburg
e.brennikmeijer@minlnv.nl
j.vdsneppen@minlnv.nl

E. Korsten
Carré 129, 5017 JG Tilburg
erikkorsten@gmail.com

Vóór de sloop van het defensiecomplex
(foto: Peter Kerkhof).

Kader 1. Project Ontwikkeling Militaire Terreinen

In 2004 heeft Dienst Landelijk Gebied van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de opdracht gekregen om, in nauwe samenwerking met Rijksvastgoed- en ontwikkelbedrijf van het Ministerie van Financiën, voor 53 overtollig geworden militaire terreinen (in totaal 2100 hectare) een nieuwe bestemming te vinden. De meeste terreinen liggen binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en krijgen daarom groene functies als 'natuur' en 'extensieve recreatie'. Met de opbrengsten uit terreinen die geschikt zijn voor nieuwe 'rode' functies, wordt de realisatie van 'groene' functies en het behoud van monumenten gefinancierd. In Noord-Brabant heeft het provinciebestuur besloten om de sloopkosten te

financieren. Op voorwaarde dat DLG en Rijksvastgoed- en ontwikkelbedrijf zorgdragen voor het verantwoord slopen en groen herinrichten van de terreinen, rekening houdend met de wensen van de toekomstige terreinbeheerders, de ecologische inpassing, de cultuurhistorie en het hergebruik van de voormalige militaire dienstwoningen. Eindbeheerders zijn soms de traditionele natuurbeheerders als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of Brabants Landschap. De Minister wil echter ook particuliere natuurterreinbeheerders een kans geven. Soms zijn dat burens die al een landgoed beheren. Bij Baarle-Nassau komt er een openbare verkoop. In het koopcontract worden eisen opgenomen aan het beheer van het terrein, waaronder bijvoorbeeld het onderhoud van de vleesmuistoren.

